

Voedselbos Baarle-Nassau

Nicolaas Geijer

Mandius B.V.

Januari 2022

Wat is een voedselbos?

Een voedselbos is een door mensen gecultiveerd landschap waar eetbare, houtige planten dominant zijn. Met een doordacht ontwerp en terughoudend beheer is een voedselbos zowel zeer productief als van grote waarde voor de biodiversiteit.

Bij het ontwerpen van een voedselbos wordt rekening gehouden met bodem, water, zonlicht, bestaande vegetatie, landschapselementen en nog veel meer variabelen. Eetbare plantsoorten worden aangeplant afhankelijk van hun voorkeuren voor standplaats en hun invloed op hun naaste buurplanten. Vaak worden voedselbossen ontworpen naar het model van een bosrand; met hoge bomen die boven kleinere bomen en struiken uittorenen. Op deze manier dringt er nog voldoende zonlicht door tot de bodem en kunnen er op meerdere lagen eetbare planten worden geoogst. Dit geeft een voedselbos een open en afwisselend karakter. Je zou kunnen stellen dat een voedselbos een poging is tot het optimaliseren van een bos voor voedselproductie. De randvoorwaarden daarvoor zijn het gebruik van een diversiteit aan houtige plantsoorten en een hoge mate van koolstof binding en water retentie in de bodem.

De polyculturele aard van voedselbossen maakt dat ze als productiesysteem tegelijkertijd een belangrijke rol spelen in het waarborgen van de biodiversiteit. Vaak telt het aantal verschillende eetbare plantsoorten in een voedselbos op zich al in de tientallen, zo niet honderdtallen. Daarnaast worden er ook nog systeemplanten aangeplant om insecten en ander fauna aan te trekken, stikstof te binden, of om te fungeren in een wind brekende haag. Voedselbossen dienen als veilige havens doordat de hoge mate aan diversiteit habitat kan bieden aan een grote verscheidenheid flora en fauna. Een vitaal voedselbos heeft gezonde populaties wormen, solitaire bijen en vlinders; deze en andere soorten vervullen ecologische niches die het voedselbos ten goede komen. Veel van de aangetrokken fauna zal ook een deel van de voor ons eetbare oogst voor zich eisen. Maar door het vermeerderen van klein fauna niet in de weg te staan trekt een voedselbos na verloop van tijd ook roofdieren aan. Vogels, marters en andere roofdieren houden potentiële plagen in toom door hun populaties te reguleren. In een voedselbos wordt habitat en voedsel dus gedeeld met andere wezens. De verdiensten aan de biodiversiteit die het delen van habitat met zich meebrengt zijn groter dan de verliezen die met het delen van voedsel gepaard gaan.

Een hoge diversiteit brengt nog meer voordelen met zich mee. Een goed ontworpen voedselbos functioneert namelijk zelfstandig, en reguleert zichzelf. Er is geen ingreep nodig om de bodem te verrijken of om plagen te bestrijden. De grote mate van biodiversiteit leidt tot een evenwichtig systeem waar schimmels in de bodem, mits ze ongestoord kunnen groeien, nutriënten weten te verplaatsen van hoge naar lage concentraties en uit plekken kunnen onttrekken waar plantwortels niet bij komen. Wellicht het belangrijkste voordeel van de diversiteit aan houtige plantsoorten is dat het een voedselbos tot een bestendig en veerkrachtig landschap maakt. In tijden van een snel veranderend klimaat is een voedselbos uitermate geschikt om de ongeregelde heden die daarmee gepaard gaan, te doorstaan.

Mandius en Voedselbos Baarle-Nassau

In 2020 is Mandius B.V. opgericht voor de exploitatie van Voedselbos Baarle-Nassau, en voor de verdere ontwikkeling van kennis en kunde met betrekking tot voedselbossen en andere agro-ecologische landbouwsystemen. Ik heb een achtergrond in theoretische Natuur- en Sterrenkunde en Sustainable Development en beschik over veelzijdige academische kennis. Sinds 2018 richt ik mij op het vergaren van inzicht met betrekking tot (agro-)ecologie en specifiek voedselbossen. In 2019 heb ik mijn eerste voedselbos aangeplant in de buurt van Overloon. Mandius bestaat verder uit biologe Marcia Arredondo en familie Margot Porton, Floris Geijer en Roeland Geijer. Zonder hun steun zou Mandius niet zijn wat het nu is. Samen werken wij naar een gevarieerd eetbaar landschap en begrijpen wij dat we hiermee een weg in slaan die meer verandering met zich meebrengt dan slechts betreft de soorten planten die we cultiveren. Wij willen laten zien dat je van een voedselbos een bestaan op kan bouwen.

Na de gunning van de 'Pilot Grond voor Voedselbossen' van het Groen Ontwikkelfonds Brabant is het ontwerpen van Voedselbos Baarle-Nassau begonnen. Het perceel telt 6.3 hectare en bevindt zich in het buitengebied van Baarle-Nassau, bijna op de grens met België. In samenwerking met Stijn Heijs, Jan Hein Ruijgrok en Peter van Oort namens Stichting Voedselbosbouw Nederland is het ontwerp tot stand gekomen. De hoofdstructuur van het voedselbos volgt uit de hoogteverschillen reeds aanwezig op het perceel. Bomen die een grotere doorwortelbare ruimte nodig hebben, en met hun wortels diep kunnen zoeken naar water, staan op de hoger gelegen delen van het voedselbos. Denk bijvoorbeeld aan Kastanjes en Japanse Walnoten. Planten die gedijen bij een vochtige grond staan in de lager gelegen gedeeltes. Waar het voedselbos het natst is worden er poelen gegraven. Hiermee hopen we waarde te creëren voor de lokale natuur en onder andere amfibieën aan te trekken die als plaagbeheer een belangrijke rol kunnen spelen. Binnen de hoofdstructuur zijn de eetbare planten georganiseerd in rijen. Dit wordt ook wel een 'rationele' inrichting genoemd, in tegenstelling tot een 'romantische' inrichting. Rationele voedselbossen lenen zich beter voor een efficiënte oogst. Er worden meer dan 60 soorten eetbare planten aangeplant. De oogst varieert van scheuten zoals de Udo, bladeren van de Franse uiensoepboom, cider appels, bloedperen, kastanjes en op een dag, noten van de slangenden. Planten zijn naast hun ecologische geschiktheid ook geselecteerd op houdbaarheid, aanwezigheid van verwerkingsmogelijkheden, smaak en marktpotentie.

De hoeveelheid aan eetbare soorten in het voedselbos en het extensieve beheer vragen om een ander verdienmodel. Twee kenmerken van dit verdien model zijn voor ons oogstverwerking en korte voedselketens. Wij voorzien veel oogstverwerking door Mandius maar gaan daar ook graag samenwerkingen voor aan met partners in de omgeving. Verder willen wij onze productie in Baarle en omstreken afzetten en zoeken daarvoor klanten in de omgeving die op zoek zijn naar gezond voedsel, geproduceerd in het voedselbos in de buurt. Wij begrijpen dat het aanleggen en beheren van voedselbossen slechts één kant van het verhaal is, en dat de verwerking, afzet en het bouwen van korte voedselketens net zo belangrijk is om voedselbossen te doen slagen.

VB Baarle-Nassau

- 6.3 hectare
- Buitengebied Baarle
- +60 eetbare soorten
- Gezonde en duurzame productie
- Verwerking en lokale afzet

Groei, en meer informatie...

Voedselbos Baarle-Nassau ligt er mooi bij, maar het heeft nog een lange weg te gaan voordat er een bosbodem, en een bos bomen heerst. De groei is exponentieel de eerste 10 jaar en dat houdt in dat het de eerste jaren soms pijnlijk langzaam kan lijken te gaan. Meer tijd voor een zorgvuldige voorbereiding op een rijke oogst. Naar mate de bomen in het voedselbos groter worden, en de groei versnelt de komende jaren, zo zullen ook de mogelijkheden en relaties vanuit het voedselbos exponentieel toenemen.

▪ Helpen met de aanplant?

De komende 3 jaar wordt het voedselbos aangeplant en we verwachten meer dan 15,000 planten in de grond weg te zetten. Hiervoor zijn extra handen natuurlijk welkom. Helpen bij de aanplant is mogelijk na overleg.

▪ Rondleiding, Workshop, Advies?

Een voedselbos is zeer kennisintensief. Niet alleen de plantenkennis is noodzakelijk, maar ook een visie op markt en afzet zijn onmisbaar in het tot stand brengen en beheren van een voedselbos. Hier in Voedselbos Baarle-Nassau hebben wij die kennis verzameld, georganiseerd en toegepast. Daarnaast experimenteren wij op beide vlakken. Er zijn ecologische tests gaande met betrekking tot plant keuzes, combinaties, en plantafstanden en wij richten ons op het succesvol verwerken en verkopen van voedselbos producten. De komende jaren delen wij onze inzichten graag met jullie in een Rondleiding, Workshop of door middel van persoonlijk professioneel Advies.

▪ Verkoop?

Het voedselbos is jong, maar mede dankzij de goede startcondities en de grootte van het perceel kunnen wij relatief snel beginnen met de verkoop van oogst. Onze voedselbos producten zijn interessant voor ieder die op zoek is naar het gezondste voedsel en lokale productie. Wij verkopen zowel aan particulieren als bedrijven.

Contact

Neem contact met ons op via email en telefoon:

info@mandius.nl

+31 639136343

